

Anne Rouhelo
Akateemisten generalistien
urapolut*

Koulutus nähdään tärkeänä sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta. Yhteiskunnan kannalta kansalaisten korkean koulutustason on nähty edistävän kansakunnan hyvinvointia, vähentävän sosiaalisia ongelmia ja parantavan kansallista kilpailukykyä. Yksilön näkökulmasta katsoen korkean koulutuksen on nähty tuovan paremmat menestymisen mahdollisuudet. Korkean koulutuksen on todettu parantavan työllistymistä, edistävän työelämässä pysymistä, auttavan työelämän muutoksiin sopeutumisessa, tukevan urapolkujen kehittymistä sekä ehkäisevän työmarkkinoilta syrjäytymistä.

Koulutustaso nousussa

Koska korkea koulutustaso on sekä yhteiskunnan että yksilöiden näkökulmasta tavoiteltavaa, on Suomen koulutustaso viimeisten vuosikymmenten aikana noussut huomattavasti. Vuonna 1975 noin joka kymmenes 15 vuotta täyttänyt suomalainen oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Kolmekymmentä vuotta myöhemmin, 2000-luvun puolivälissä, joka neljäs 15 vuotta täyttänyt oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. (Koulutus 2005:3.)

Korkeakoulutettujen määrällinen kasvu on lisännyt korkeakoulutettujen tarjontaa työmarkkinoilla. Se, miten hyvin kasvanut joukko korkeakoulutettuja työllistyy, on herättänyt kiinnostusta monella taholla. Osa keskusteluun osallistuneista on huolestunut korkeakoulutettujen työllistymisongelmista varsinkin koulutusinvestointien näkökulmasta. Koska sekä yhteiskunta että yksilöt panostavat koulutustason nostamiseen, tulisi panoksille saada vastinetta. Pelkona on, että suurista koulutusmääristä johtuen osa korkeakoulutetuista joutuu valmistuessaan työttömiksi tai ei saa koulutustaan vastaavaa työtä eikä vakaata uraa eikä myöskään odotettua palkkatasoa tai sosioekonomista asemaa.

Osa korkeakoulutettujen työllistymiskeskusteluun osallistuneista on puolestaan pitänyt korkeakoulutettujen työllistymisongelmia vähäisinä ja korostanut sitä, että mitä korkeampi koulutus sitä parempi työllisyys. Korkeakoulutettujen tilannetta

on pidetty niin hyvänä, että heidän kohdaltaan ei tarvitse puhua sen enempää yliopistuksesta kuin alityöllisyydestäkään. On todettu, että korkeakoulutuskannan suorittaneita ei ole työmarkkinoilla liikaa, vaan pikemminkin päinvastoin, sillä osa tulevasta työvoimatarpeesta on tyydytettävä ulkomaisella työvoimalla.

Työllistyminen generalistien ongelmana

Erilaiset näkökulmat korkeakoulutettujen työllistymisestä ja varsinkin työllistymisongelmista herättivät mielenkiintoni ja päätin osallistua tähän keskusteluun omalla tutkimuksellani. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että korkeakoulutettujen työllistymisongelmat ovat kohdistuneet erityisesti niin sanotuilta generalistialoilta valmistuneisiin. Työllistymisvaikeuksia ovat kohdanneet varsinkin julkiselle sektorille työllistyvät humanistit ja yhteiskuntatieteilijät. (Esim. Suutari 2003.)

Käsitettä generalisti on käytetty kuvaamaan niiltä akateemisilta aloilta valmistuneita, joiden opinnot eivät anna spesifiä ammattipätevyyttä, vaan tarjoavat ennemminkin yleisiä valmiuksia työelämään (esim. Haapakorpi 2000; Sainio 2008). Generalistin sijaan voisi puhua myös niin sanotun yleistutkinnon suorittaneista, yleisosaajista tai yleissivistävän tutkinnon suorittaneista erotuksena spesifiin ammattiin valmistuneista. Generalistialoilta valmistuneilla ei ole monopoliasemaa mihinkään tiettyihin tehtäviin, vaan he voivat hakeutua moniin erilaisiin tehtäviin. Opintojen laaja-alaisuuden vuoksi sijoittumismahdollisuudet ovat laajat ja generalistit voivat hakeutua tehtäviin, joissa vaatimuksena on tehtävään soveltuva korkeakoulutuskinto. Perinteisiä humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä aloja on pidetty tyypillisinä generalistialoina, vaikka monet humanistit kouluttautuvatkin opettajiksi ja vaikka generalisteja löytyy paljon myös muilta korkeakoulualoilta, kuten esimerkiksi matemaattis-luonnontieteelliseltä alalta.

Koska erityisesti generalisteilla on todettu olevan työllistymisvaikeuksia, halusin tutkia heidän urapolkuaan. Päädyin tarkastelemaan väitöskirjassani sitä, miten erilaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa ylemmän korkeakoulutuskannan suorittaneet generalistit ovat

* Katsaus perustuu kirjoittajan kasvatustieteen väitöskirjaan Akateemiset urapolut: humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen alkuvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla, joka tarkastettiin 30.1.2009 Turun yliopistossa (Turun yliopiston julkaisuja C 277).

kiinnittyneet työmarkkinoille ja millaiseksi valmistumisen jälkeinen urapolun alkuvaihe on muodostunut. Tutkimuksiin kohteena olivat vuosina 1985 ja 1995 ylemmän korkeakoulututkinnon humanistiselta, yhteiskuntatieteelliseltä ja kasvatustieteelliseltä alalta suorittaneet generalistit. Näinä vuosina valmistuneet valmistuivat erilaiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja erilaiseen työmarkkinatilanteeseen. Tutkimuksiin tulkitakehikko rakentuu työelämän muutoksen, normaalityösuhtemallin, siirtymien työmarkkinoiden mallin, lineaarisen ja limittäisen elämänkulun, piilotyömarkkinoiden ja sosiaalisen pääoman näkökulmiin (ks. esim. Collin & Young 2000; Granovetter 1974; Schmid & Gazier 2002; Suikkanen ym. 2001).

Tutkimukseni aineistonkeruun menetelmänä oli itse laadittu toimintahistoriakysely, jolla selvitin generalistien urapolkuja kahdeksan (ja kahdeksantoista) vuoden ajalta valmistumisvuodesta lähtien. Lähetin kyselyt generalisteille vuonna 2003 ja vastaajien tuli kyselyssä kuvata urapolkunsu kulkua valmistumishetkestä kyselyhetkeen saakka. Kyselyyn vastasi 151 Turun yliopiston humanistisesta, yhteiskuntatieteellisestä ja kasvatustieteellisestä tiedekunnasta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta generalistia. Heistä 71 oli valmistunut vuonna 1985 ja 80 puolestaan vuonna 1995.

Generalistien urapolut eriytyvät jo opiskeluaikana

Tutkimukseni tuloksena on ensinnäkin se, että humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolut alkavat rakentua jo opiskeluaikana. Vuonna 1985 valmistuneista generalisteista joka toinen oli ollut koulutusalaan vastaavissa töissä jo opiskeluaikana ja reilu kolmannes oli valmistumishetkellä koulutusta vastaavassa työssä. Vuonna 1995 valmistuneista reilusti yli puolet oli tehnyt koulutusalaan vastaavia töitä opiskeluaikana ja heistä neljännes oli koulutusta vastaavassa työssä valmistuessaan. Generalisteista ne, jotka työskentelivät opintojensa aikana koulutusalaansa vastaavissa töissä, työllistyivät valmistuttuaan koulutustaan vastaaviin töihin paremmin kuin ne, joilla koulutusta vastaava työkokemusta ei ollut. Vaikka opintojen aikaista työntekoa kritisoidaan siksi, että sen nähdään pidentävän opiskeluaikoja, niin sillä on kiistatta myös positiivisia vaikutuksia.

1980- ja 1990-luvuilla valmistuneilla humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalisteilla on ollut valmistumisensa jälkeen työllistymisvaikeuksia, kuten työttömyyttä ja työllistymistä koulutustasoa alhaisempiin tehtäviin. Vuonna 1995 valmistuneet generalistit olivat valmistumisensa jälkeen ensimmäisten kahden kolmen vuoden aikana useammin työttöminä sekä työllistyivät useammin koulutustasoa vastaamattomiin tehtäviin kuin kymmenen vuotta aiemmin valmistuneet valmistumisensa jälkeen.

Vuonna 1985 valmistuneista viidennes (21 %) koki työttömyyttä valmistumistaan seuranneen noin kolmen vuoden aikana. Vuonna 1995 valmistuneilla työmarkkinoille kiinnittymisen vaihe oli tätäkin vaikeampi, sillä heistä reilu kolmannes (38 %) koki työttömyyttä vastaavana valmistumisen jälkeisenä aikana. Työttömyyden kasvu 1990-luvulla selittyi pitkälti lamakaudella, mutta kyseisten alojen alkutyöttömyydestä ei ole muiden tutkimusten mukaan päästy eroon 2000-luvullakaan. Työllistymiskitka saattaa osin johtua siitä, että generalisteilla ei välttämättä heti opintojen päätyttyä ole selvää kuvaa, mihin töihin voi hankitun koulutuksen kanssa hakeutua ja mitkä työt valmistunutta itseään eniten kiinnostavat. Toisaalta kilpailu työpaikoista voi olla kovaa ja työnhaku ei heti tuota tulosta. Työllistymistä saattaa myös vaikeuttaa se, että työnantajilla ei välttämättä ole selvää kuvaa generalistien osaamisesta ja he saattavat herkemmin palkata henkilön, jonka koulutus on heille tutumpi.

Tutkimillani generalisteilla oli työttömyyttä useimmiten valmistumisen jälkeisessä työmarkkinoille kiinnittymisen vaiheessa, mutta osa sekä vuonna 1985 että vuonna 1995 valmistuneista kärsi pitkittyneestä työttömyydestä. Pisimpiä työttömyysjaksoja kokeneilla työttömyys ei ollut pelkkää alkutyöttömyyttä, vaan kyseessä olivat laajemmat sijoittumisongelmat. Pitkittyntä työttömyyttä koki 6 prosenttia kyselyyn vastanneista. Heillä työttömyysjaksoja oli urapolun eri vaiheissa ja he olivat urallaan vähintään kaksi vuotta työttöminä (ja/tai työllistämistoimenpiteissä). Näiden pitkittyntä työttömyyttä kokeneiden kohdalla korkeakoulutus ei näyttänyt lunastavan lupauksiaan hyvästä työllistymisestä. Pitkittyntä työttömyys ei siis ole yksinomaan huonosti koulutettujen ongelma, vaan se koskettaa myös osaa korkeasti koulutetuista.

Korkeakoulutuksen jälkeen työllistyminen ei aina ole kovin tarkoituksenmukaista, sillä työura saateen aloittaa tehtäviä, jotka eivät vastaa koulutustasoa. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistit työskentelivät koulutustasoa alhaisemmissa tehtävissä yleensä työmarkkinoille kiinnittymisen vaiheessa ja uran edetessä siirryttiin paremmin koulutusta vastaaviin tehtäviin. Vuonna 1985 valmistuneista noin neljänosa (28 %) työskenteli valmistumistaan seuranneen noin kolmen vuoden aikana tehtävissä, jotka olivat koulutustasoa alempia. Vuonna 1995 valmistuneista vastaavasti joka toinen (49 %) työskenteli koulutustasoa vastaamattomissa tehtävissä.

Osa koulutustasoa alhaisemmissa tehtävissä työskentelystä selittyi sillä, että generalistit olivat jo opintojensa aikana olleet koulutusalaansa vastaamattomassa työssä ja he jatkoivat kyseisessä työssä

tutkinnon suorittamisen jälkeenkin. Osa generalisteista on puolestaan vastaanottanut koulutustasoaan vastaamattoman työn, koska eivät ole saaneet koulutustasoaan vastaavaa työtä ja toimeentulo on kuitenkin jostain hankittava.

Generalistien urapolut muuttuneet aiempaa epävakaammiksi

Tutkimukseni tulosten mukaan generalistien urapolut ovat 1980-luvulta 1990-luvulle tultaessa muuttuneet työsuhteiden osalta epävakaammiksi. Vuonna 1985 valmistuneiden työsuhteiden määrät vakiintuivat noin kolmen vuoden jälkeen ja samalla urapolut kiinnittyivät pitkälti pysyviin kokoaikaisiin työsuhteisiin. Vuonna 1995 valmistuneiden työura ei vakiintunut samalla tavalla pysyviin työsuhteisiin työmarkkinoille kiinnittymisvaiheen jälkeen, vaan liikkuvuus oli suurempaa ja he työskentelivät paljon määräaikaisissa työsuhteissa myös myöhemmässä vaiheessa urapolkuaan.

Vuonna 1985 valmistuneet työskentelivät valmistumisensa jälkeen ensimmäisen noin kolmen vuoden aikana hieman yli puolet (58 %) työajastaan pysyvissä kokoaikaisissa työsuhteissa. Kun valmistumisesta oli kulunut kolmesta kuuteen vuotta, oli pysyvissä työsuhteissa työskentelyn osuus noussut lähes 80 prosenttiin. Vuonna 1995 valmistuneet työskentelivät ensimmäisen noin kolmen vuoden aikana puolet (49 %) työajastaan määräaikaisissa työsuhteissa. Noin kuuden vuoden kuluttua valmistumisesta määräaikaisissa työsuhteissa työskentelyn osuus oli ennallaan.

Vuonna 1985 valmistuneiden generalistien työsuhteiden määrän ja laadun perusteella tilanne kuvaa kohtalaisen hyvin aikaa, jossa vallitsi normaalityösuhdemalli ja korkeakoulutettujen työllistymisen epävaikastekijät sijoittuivat lähinnä valmistumisen jälkeiseen aikaan. Tuolloin myös elämäntilanne noudatteli pitkälti lineaarista mallia. Vuonna 1995 valmistuneet generalistit valmistuivat hieman talouslaman jälkeen työmarkkinoille, joilla normaalityösuhteiden ei ollut enää itsestäänselvyys, vaan tilalle olivat tulleet epätyypilliset työsuhteet. Tuolloin valmistuneiden työura kiinnittyi pitkälti määräaikaisiin työsuhteisiin, mikä oli suurin syy siihen, että urapolut epävakaistuivat. Vuonna 1995 valmistuneilla erilaiset siirtymät työurilla lisääntyivät ja urat tulivat monimuotoisemmiksi. Tämä muutos näyttäytyy siirtymisenä pois ennakoitavasta lineaarisen elämäntilanteen mallista.

Kun vertaa eri vuosina valmistuneita toisiinsa, on niin sanotun normaalityösuhdemallin heikkeneminen selvästi nähtävillä. Elämäntilanteen muutos ei kaikkien kukaan osoittautunut niin voimakkaaksi, kuin mitä työelämän muutoksista 1990-luvulla käyty keskustelu antoi odottaa.

Viisi generalistien uratyyppiä

Tarkastelin humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen dynamiikkaa ja tyypittelin urat viiteen eri uratyyppiin, jotka nimesin seuraavasti: vakaa työura, liikkuva työura, epävakaa työura, nousujohteinen työura ja poikkeava työura.

1. Vakaa työuralla työskenneltiin pääasiassa yhdessä pysyvässä työsuhteessa ja työt olivat koulutusta vastaavia. Vakaa työuralla ei ollut työttömyyttä.
 2. Liikkuvalla työuralla puolestaan työskenneltiin useammassa työsuhteessa ja ammatillinen liikkuvuus oli horisontaalista. Työsuhteet olivat joko pysyviä tai määräaikaisia työsuhteita, mutta kaikki tämän urapolun kulkijat saivat jossain vaiheessa kahdeksanvuotista urapolkuaan pysyvän kokopäivätyön. Tällä työuralla oli vähäistä työllistymiskitkaa eli vähän koulutustasoa vastaamattomia tehtäviä tai työttömyyttä tai työllistämistä/-koulutusta pelkästään työuran alussa.
 3. Epävakaa työuralla työskenneltiin useassa työsuhteessa ja työsuhteet olivat yleensä määräaikaisia. Joka toinen epävakaan työuran kulkija oli ollut koulutustasoaan vastaamattomassa työssä tai työttömänä tai työllistämisen tukitoimissa.
 4. Nousujohteisella työuralla ammatillinen liikkuvuus oli hierarkkista. Työsuhteet olivat tällä uralla joko pysyviä työsuhteita tai määräaikaisia työsuhteita, mutta enimmäkseen pysyviä. Työttömyys ja työllistämisen tukitoimet olivat vähäisiä. Myös koulutustasoa alhaisemmat tehtävät olivat pääsääntöisesti vähäisiä.
 5. Poikkeavalla uralla puolestaan työllisyys oli vähäistä ja työsuhteet olivat lyhyitä. Työsuhteet olivat yleensä määräaikaisia tai osa-aikaisia työsuhteita tai freelance-töitä. Poikkeavalla uralla tehtiin jonkin verran koulutustasoa vastaamattomia töitä. Erityistä poikkeavalla työuralla oli se, että toimittiin syystä tai toisesta suuri osa urasta työvoiman ulkopuolella tai oltiin paljon työttömänä. Työttömyys, työllistämistyöt tai -koulutus kestivät usein pitkään ja näitä jaksoja oli myös työuran myöhemmissä vaiheissa.
- Uratyyppien yleisyydessä oli eroja eri vuosina valmistuneiden välillä. Vuonna 1985 valmistuneilla generalisteilla liikkuva, vakaa ja epävakaa uratyyppi olivat yleisimmät uratyyppit. Vuonna 1995 valmistuneilla yleisin uratyyppi oli epävakaa työura. Seuraavaksi yleisempiä uratyyppiejä olivat liikkuva ja nousujohteinen työura. Aiemmin todettu urapolkujen erilainen vakiintuminen eri vuosina valmistuneilla näkyi myös dynaamisessa uratyyppitarkastelussa. Vuonna 1985 valmistuneet työllistyivät myöhemmin valmistuneita useammin vakaampiin uratyyppieihin ja epävakaampiin uratyyppieihin työllistyminen oli todennäköisempää myöhemmin valmistuneilla.

Generalistien työllistymiskanavat

Ennen tutkimuksen aloittamista arvelin, että urapolun alussa ja urapolun myöhemmissä vaiheissa työllistytään osittain erilaisten työllistymiskanavien kautta. Arvelin, että muun muassa kontaktien merkitys työllistymisessä lisääntyy työvuosien karttuessa. Tämä piti paikkansa, mutta tätä vahvemmaksi tulokseksi nousi työllistymiskanavien yhteys valmistumisvuoteen.

Vuonna 1985 valmistuneiden selvästi tärkein työllistymiskanava oli lehti-ilmoitus, sillä sen kautta työllistyi lähes joka toiseen (42 %) kaikista kahdeksanvuotisilla urapoluilla olleista työsuhteista. Seuraavaksi tärkeimpiä työllistymiskanavia olivat oma-aloitteinen työnhaku sekä henkilökohtaiset kontaktit. Vuonna 1995 valmistuneilla lehti-ilmoitus oli myös tärkein työllistymiskanava, mutta sen kautta työllistyi vain joka seitsemänten (15 %) työsuhteeseen kaikista työsuhteista. Heillä henkilökohtaisen kontaktin, yrityksen sisäisen rekrytoinnin sekä tutun työntajan kutsumana työllistyi suunnilleen yhtä usein kuin lehti-ilmoituksen kautta. Yleensäkin vuonna 1995 valmistuneet työllistyivät monipuolisemmin erilaisten työllistymiskanavien kautta kuin kymmenen vuotta aiemmin valmistuneet.

1980-luvulta 1990-luvulle tultaessa henkilökohtaisten kontaktien ja verkostojen merkitys työllistymisessä ja rekrytoinnissa kasvoi. Kontaktien merkityksen kasvu oli osittain yhteydessä määräaikaisten työsuhteiden lisääntymiseen, sillä määräaikaisten työsuhteeseen työllistetään usein ennestään tuttu työntekijä. 1990-luvulla määräaikaisten työsuhteet lisääntyivät laman ja työelämän muutosten seurauksena. Laman vaikutuksesta uusia työntekijöitä palkattiin aiempaa vähemmän. Jos kuitenkin uusia työntekijöitä tarvittiin, palkattiin heidät mieluiten määräaikaisten työsuhteiden sijasta, eikä työpaikkoja välttämättä julistettu avoimesti haettaviksi. Lisäksi töitä järjestettiin organisaation sisällä uudelleen niin, että lisähenkilöstöä ei tarvinnut palkata. Irtisanomisuhan edessä työntekijöitä saatettiin siirtää tehtävistä toisiin, mikäli se oli mahdollista. Nämä seikat todennäköisesti johtivat rekrytoinnissa kasvavaan kontaktien ja yrityksen sisäisten työmarkkinoiden käyttöön. Kontaktien käytön lisääntyminen liittyi osaltaan myös rekrytointikustannuksiin. Rekrytointimenojen karsimiseksi vähennettiin kalliimpaa lehti-ilmoittelua ja turvaututtiin edullisempiin rekrytointikanaviin.

Kaiken kaikkiaan työmarkkinoille kiinnittymisen erot eri vuosina valmistuneilla olivat selvästi yhteydessä siihen yhteiskunnalliseen tilanteeseen, joka generalistien valmistumisen aikaan vallitsi. 1980-luvulla korkeakoulutettujen työllisyystilanne oli hyvä ja työttömyysaste matala. Yksityisellä sektorilla oli runsaasti työpaikkoja ja erityisesti humanisteja, yhteiskuntatieteilijöitä sekä kasvatustieteilijöitä työllistävän julkisen

sektorin työpaikat kasvoivat aina 1990-luvun taitteeseen asti. Rakennemuutoksen myötä yhteiskunnassa alettiin myös tarvita aiempaa enemmän toimihenkilöitä, joiden osuus palkansaajista nousi työntekijöitä suuremmaksi 1980-luvun alkupuolella. (Ks. esim. Heiskala & Luhtakallio 2006; Loikkanen ym. 2002.)

Yhteiskunnallinen tilanne 1990-luvun puolivälissä oli erilainen. Koulutuspoliittisten tavoitteiden myötä korkeakoulutettavien määrää oli kasvatettu, mikä lisäsi korkeakoulutetun työvoiman tarjontaa työmarkkinoilla aiempaan vuosikymmenen verrattuna. Työvoiman kysyntä puolestaan oli laskenut 1990-luvun alun laman myötä. Poikkeuksena tästä oli lähinnä informaatiosektori, johon panostettiin voimakkaasti. Erityisesti yksityisen, mutta myös julkisen sektorin työpaikkojen määrä oli laskenut ja työttömyysaste noussut. Vaikka pahin työttömyys kosketti heikoimmin koulutettuja, niin myös korkeakoulutettujen työttömyys kasvoi selvästi. (Ks. esim. Heiskala & Luhtakallio 2006; Loikkanen ym. 2002.)

Taloudellisen taantuman vaikutusten lisäksi, tai osin niiden vauhdittamana, oli myös käynnissä yhteiskunnallisen toimintamallin uudistus, jossa suuntauduttiin suunnittelutaloudesta kilpailukyky-yhteiskuntaan. Muutoksen taustalla vaikuttivat muun muassa hyvinvointivaltion rahoitusongelmat, pääomien liikkuvuuden vapauttaminen, maailmantalouden globalisoituminen sekä informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehittyminen. Muutokset johtivat uudistuksiin ja organisaatiomuutoksiin niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla. Seurauksena oli muun muassa julkisella sektorilla korostunut tehokkuusajattelu, joka johti julkisen sektorin työpaikkojen vähenemiseen. Muutoksia tapahtui myös työsuhteiden osalta. Määräaikaisten työllistämisen osuus kasvoi koko 1990-luvun alkuvaiheen ajan, ollen suurimmillaan vuonna 1997. (Ks. esim. Heiskala & Luhtakallio 2006; Loikkanen ym. 2002.)

Akateeminen työttömyys kasvussa

Koska yhteiskunnallinen tilanne on selkeästi yhteydessä akateemisesti koulutettujen työurien alkuvaiheisiin, vaikuttaa nykyinen konteksti tällä hetkellä valmistuvien korkeakoulutettujen sijoittumiseen työmarkkinoille. Eikä tämä tilanne vaikuta kovin hyvältä. Kirjoittaessani tätä katsausta kesällä 2009 eletään jälleen taantumaa. Yt-neuvotteluista, lomautuksista, irtisanomisista, työpaikkojen lopettamisista sekä työttömyydestä uutisoidaan jatkuvasti.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (2009) mukaan työttömyysaste oli vuoden 2009 toisella vuosineljänneksellä 9,6 prosenttia ja kasvua vuodentakaisesta oli 2,3 prosenttiyksikköä. Nuorten kohdalla työttömyysluvut olivat keskiarvoa korkeammat. 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli vuoden 2009 toisella neljänneksellä 28,3 prosenttia, mikä puo-

lestaan oli 6,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vastaavaan aikaan vuotta aiemmin.

Nuorten heikko työllisyystilanne näkyy varsinkin opintojen päättyessä. Vastavalmistuneilla on vaikeuksia päästä työmarkkinoille ja löytää koulutustaan vastaavaa työtä. AKAVA:n työllisyyskatsauksen mukaan toukokuun 2009 lopussa työttömänä oli 1 052 vastavalmistunutta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta (vuoden sisällä tutkintonsa suorittaneet), kun vuotta aikaisemmin luku oli 730. Vuoden aikana vastavalmistuneiden maistereiden työttömyys kasvoi noin 44 prosenttia. Yleensäkin korkeakoulutettujen työttömyys on kasvanut vuoden 2008 puolivälistä alkaen. Työttömyyden kasvuun on taloudellisen taantumun lisäksi vaikuttanut tutkinnon uudistuksen siirtymäajan päättymisen heinäkuussa

2008, jonka seurauksena valmistuneiden määrä oli poikkeuksellisen suuri.

Nykyinen suhdannetilanne näyttää synkältä, eivätkä ainakaan ETLA:n ja Elinkeinoelämän keskusliiton talousennusteet lupaa mitään pikaista tilanteen kohentamista. Tilanteen vähittäistä paranemista ennakoidaan vasta seuraaville vuosille. Ajan kuluessa tilanteeseen vaikuttaa myös väestökehitys. Väestö ikääntyy ja eläköityy, mikä tulee näkymään työvoimassa. Suurimmiin työvoimaan tulevan ja sieltä poistuvan ikäluokan ero on vuonna 2010, jolloin suuret ikäluokat tulevat vanhuuseläkeikään (Myrskylä 2005). Ehkä tämä tuo helpotusta vuosikymmenen taitteen huonoon työllisyystilanteeseen ja näin ollen vastavalmistuneille maistereillekin on luvassa hieman nykyistä parempi tilanne suunnistaa työmarkkinoille.

Kirjallisuus

- COLLIN, A. & YOUNG, R.A. TOIM. (2000). *The Future of Career*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GRANOVETTER, M. (1974). *Getting a Job. A Study of Contacts and Careers*. 2nd Ed. Chicago: Chicago University Press.
- HAAPAKORPI, A. (2000). *Nörtti, pomo ja yleismiesjantunen – Akateemisten urat ja toimenkuvat*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä 33.
- HEISKALA, R. & LUHTAKALLIO E. TOIM. (2006). *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Tampere: Gaudeamus.
- KOULUTUS 2005:3. *Oppilaitostilastot 2005*. Helsinki: Tilastokeskus.
- LOIKKANEN, H.A., PEKKARINEN, J. & VARTIA, P. TOIM. (2002). *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutokset*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Taloustieto.
- MYRSKYLÄ, P. TOIM. (2005). *Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa*. Helsinki: Tilastokeskus.
- SAINIO, J. (2008). *Kitkaa ja kasautuvia vaikeuksia. Akateemisen työuran alkua hankaloittavia tekijöitä*. Tampere: Aarresaari.
- SCHMID, G. & GAZIER, B. TOIM. (2002). *The Dynamics of Full Employment. Social Integration through Transitional Labour Markets. Labour Markets and Employment Policy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- SUIKKANEN, A., LINNAKANGAS, R., MARTTI, S. & KARJALAINEN, A. (2001). *Siirtymien palkkatyö*. Helsinki: Sitran raportteja 16.
- SUUTARI, M. (2003). *Korkeakoulutettujen työelämänurien alkuvuodet. LAASER-projektin loppuraportti*. Helsinki: AKAVA. *Työvoimatutkimus 2009*. Helsinki: Tilastokeskus.